

Безконечный швингель *).

яжко двыгавъ Борухъ мишокъ солы, що іи выварывъ самъ пидъ бокомъ шандаривъ и ревизоривъ,—эъ велыкымъ страхомъ и трепетомъ выварывъ. Прыкро жыдови перекрадатыся манивцямы, але жъ годи инакше: ничъ погидна, мисяць на-повни свитыть, якъ у день, такъ ѿтъ його предовжезна пейсата тинь йому поглумлюеться.

Борухъ справди видважный и хытрый. Винъ не боиться ревизоривъ, бо знае, де воны сеи ночи за нымъ патролюють. Винъ не боиться опрышкивъ **), бо знае, що воны не такъ по лисахъ та нетряхъ кръются, якъ по велиыхъ мистахъ веселяться, гуляютъ... Не боиться Борухъ зрады мужыцькои а ни напасты начальства громадського, бо то винъ для ныхъ черпавъ крадъкома по ямахъ сыровыцию й выварювавъ эъ неи силь, щобъ передовсімъ війтъ та радныки малы чымъ посолыты непидбыту капусту. Перша вітыха визьме эъ десять литривъ, а за іи прыкладомъ и други росхапають, що манну Божу эъ неба. Та й чому не мають купуваты, колы така дешева? Чому не корыстаты эъ дурнычкы? Горнець—пивторы шисткы ***)! Тры разы дешевша еидъ жупнои ****), а выдатнійша, солонійша!...

*) Шахрайство.

**) Розбышака.

***) Шистка—монета, мае 20 сотыкивъ, щось ныбы шистъ копійокъ.

****) Жупа—плата за аренду соляной шахты; жупна силь—оплачена, державна.

Але чого винъ, той Борухъ, наразъ такъ боязко оглядается на свою тинь, що згорблена показує йому то на деревахъ, то на корчахъ и пейсы його, й мишокъ зъ солею та ще й пляшку въ кышени? Ой, мае винъ кримъ ревизоривъ ще іншихъ тяжкихъ та хытрыхъ ворогивъ! Винъ якъ разъ мае теперъ переходы по-пидъ викна Мыкты Сыренъкого, що робыть въ арендаря Сруля, а Сруль на Боруха мае храпъ не видъ ныни. Якъ Мыкты побачыть його въ таку пизню пору на своимъ перелази, побижьть сказаты Срулеви,—такъ пропала й силь, и горилка, и весь пачкарський *) крамъ! Та мало ще того: будуть въ роботи й пейсы, и облизла струглювата голова, та ще й до крыминалу захпають. Сруль въ торговыхъ спрахахъ безпощадный и немылосердный для тыхъ, що йому стають на дорози...

Йде Борухъ, пидкрадається до Мыктыної „липянки“, прыслухається. Куры плють, а той чорний дячышынъ пивень тоненъкымъ голосомъ выводить надъ усихъ, цілій громади оповищає справедливу пивничъ. Борухъ знає того чорного пивня, уже не разъ хотивъ його за силь выминяты; але дячыха не хоче, бо пивень спиває на ціле село и завсігди въ справедливу пивничъ.

Голосыть дячышынъ пивень пивничъ, помагають йому й други пивни, а Борухъ слухає, чыслыть ихъ по голоси, ажъ забувъ и страхъ свій. Прышовъ пидъ перелазъ Мыкты Сыренъкого й видразу прысивъ на мишокъ, зигнувшись у-трое за плотомъ, задубивъ. Дывиться жыдъ, а Мыкты выкопавъ за хатою яму, вытягнувшись зъ хаты щось нибы домовыну зъ трупомъ, всадывъ до ями, закопує... Тыхенько коло дила захожується, навить не застогне, навить не видсанне.

-- Який страшный розбійникъ той Мыкта Сыренъкый!—думає Борухъ и сидить за плотомъ, трясеться, мовъ у пропасныци.—Що винъ таке загрибавъ? Ни поліцаивъ, ни шандаривъ нема! Кого винъ заризавъ? Никого іншого, тильки подорожнього якогось, бо тильки въ його подорожни переночовують, а бильше ни въ кого. Видно, що й на сели душогубы ще не перевелься... А якъ то винъ мудренно ото закопує!... Землю прытоптавъ, смиттямъ з-пидъ стрихы прытрясь, ще й зверху накыдавъ; а самъ все оглядається въ той бикъ, де Борухъ, и сокири зъ рукъ не выпускає.

*) Пачкарь—контрабандистъ; пачкарський—контрабандный.

Стрепенувся Борухъ, побачывши сокыру въ рукахъ Мыкты Сыренъкого; стало нымъ пидкыдаты на тимъ мишку зъ силлю... Якъ тильки замитыть душогубъ Боруха за плотомъ, поты й носывъ дешеву силь пачкарську! Разъ обухомъ въ голову пальне— и по всьому...

Запхався Борухъ носомъ у плитъ, дрыготыть на тимъ мишку, пары зъ себе жахаеться пустыты; а тутъ якась мара лоскоче въ горлянци, дыхнуты не дае,—хочеться кашляты на смерть... Душыться Борухъ, душыться; не выдержавъ, закашлявъ спочатку носомъ, а дали ротомъ...

— Ого!—вымовывъ Мыкты Сыренъкый, наче його що пидъ серцемъ кольнуло; прыскочывъ зъ сокырою до плota, глянувъ за плитъ и вызвирывся здывованый на жыда.

— Ой вай миръ!... кгевалтъ!—закрычавъ Борухъ въ одчаю й скновався за мишокъ.

— Тыхо, заплывысты Юдо, не крычи! Якъ дитыща мени побудышъ у хати, то покаяння зъ тобою зроблю!—остерегавъ Мыкты жыда.—Що тоби таке сталося? Повидай, але потыху...

— Берить силь, берить горилку, лышъ жыття даруйте!...

Борухъ ставъ потроху прыходты до пам'яты. Спочатку дававъ Мыкты й силь, и горилку контрабандову, а напоследокъ циле ничего, колы переконався, що його жытту не грозыть ніяка небезпечништ.

— Я соби такъ тильки жартувавъ!—говорывъ Борухъ до Мыкты,—я знаю, який вы добрий чоловикъ, и за те дамъ вамъ литру солы задармо.

— Не хочу,—каже Мыкты,—загырыся зъ твою солею и зъ такымъ зарикомъ!...

— Я васъ не намовляю, лышъ не говорить про те Срулеви. Не згадуйте ничего, прошу васъ; вы знаете, який винъ на мене...

— Я у ваши жыдивськи штуки не мишаюся! Але якъ ты пыснешь однимъ словомъ про те, що тутъ бачывъ, то тямъ соби...

— Що я бачывъ, що?... Я закашлявъ пидъ плотомъ, а вы выбиглы зъ хаты... бигме, що я ничего не бачывъ!...

Заклявся Борухъ, що не повисть никому про Мыктыну тайну, а Мыкты обицявъ не згадуваты передъ Срулемъ про пачкарську силь та горилку. И такъ обыдва розійшлися.

Довго ще Мыкты затыравъ слиды недавно заметаного гробовыща; ще разъ оглядивъ довкола хаты; потимъ пишовъ ажъ

надъ потикъ, бо здавалося йому, что хтось пидъ берегомъ вору-шывся; але не замитывъ ничего, перехрестыvся,—видно, такы йому щось прычuloся.

Ни, йому не прычuloся: ледви Сыренъкый прычныvъ за собою синешни двери, з-пидъ берега вылизлы обыдва нични сторожи, вични калики—глухый Кырыло и здрячый Спырыдко, и стали обыдва затыраты руки зъ радосты. Треба знать, что обыдва служытели громадськи видъ килькохъ мисцivъ не моглы знайты такого мисця, щобъ выгидно проспаться въ ночи. Шандарь насывся на обохъ, не дававъ имъ дыхаты на свити: разъ заставъ обохъ на печи въ Кырыла, другой разъ у загати Спырыдка и грозывъ имъ, що вйтъ прожене ихъ зъ службы. Воны по правди великои корысты не малы зъ той службы, але все такы стали лучче пыльнуватыся. Той ночи надіялъся зновъ шандара; отже пишли соби ажъ пидъ потикъ, за хату Мыкты Сыренъкого, тутъ соби полягалы й мымовильно сталыся свидкамы зустричи Сыренъкого зъ Борухомъ.

Ишли теперъ та радылъся Кырыло й Спырыдко. До кого йты перше—до вйта, чы до Боруха? Пачкарська горилка й силь прымусылы ихъ иты слидомъ за Борухомъ. На синешнимъ по-рози заскочылы жыда, влизлы за нымъ до хаты й выпылы по дви бляшанки якоись горычи,—такой пекучои горилкы ще въ жытти своимъ не пылы; закуски не було, за те дисталы обыдва сторожи нични по литри дешевои солы и прыреклы мовчаты, якъ въ гроби. Хабаръ сковалы пидъ дзвиницею, а самы пишли до вйта похвалытыся, якъ то воны громады пыльнують. Замитылы одначе жъ, що шандарь спыть на току; то вже не будылы никого, а полягалы соби на соломи пидъ стодолою и тамъ хроплы разомъ зъ шандаромъ.

* *

Зладывся Мыкта Сыренъкый ще до-свита на роботу. Утикае въ свитъ, хоче лышты свою челядку, якъ ще спала. Вже все мае на соби и хрестомъ святымъ оградыvся на дорогу. Пидійшовъ до порога, слухае—на двори гоминъ нибы колядныкивъ риздвяныхъ и въ синяхъ такожъ. До хаты стали входыты одынъ по одному благовистытели въ поважнимъ настрою: начальныкъ, асесори, „огльондачъ быдла,“ ревизори усопшихъ, радныки, пры-

сяжни, нични сторожи, а на чоли того въсюого Сруль арендарь зъ шандаромъ. Нихто не сказавъ: „добрый день.“ Вси гаряче взялыша до дила: эдійнялы зъ Мыкыты торбу, перетряслы—знайшли въ ній каминъ до косы, кусень пыльника, кусень брытыи зъ косы й щитку проретту. Росперезалы Мыкыту—выпала люлька зъ короткымъ цыбукомъ и кусень шматыны, а въ тій шматыни було ище трохи тютюну, завернутого въ папиръ зъ „пачки.“

Сыренъского жинка схопылася перша зъ постели, роспочала свою звичайну ранишню роботу: стала спивати сухымъ кашлемъ, ажъ зайшлася.

— Теплои воды... хочь трохи теплои воды... бо згыну,—стогнала молодыца, але на те попечытели не вважалы.

Диты такожъ посхоплювалысь и дывылыша здывовани на громадську старшыну й на шандара зъ „багнетомъ“ и ланцюгамы. Найстарша дивка Сыренъского утикла зъ постели за коминъ, соромылася свитыты наготую, бо въ сорочци рубъ руба не держався.

Прысяжный первый помитывъ оте й показавъ другымъ; а „огльондачъ быдла“ штурхнувъ палычкою—такъ зъ ласкою—дивку за коминомъ и сказавъ недбало:

— Не встыдайся, не встыдай!... Злазь сюды до насъ, ты намъ такожъ потрибна...

Перешукалы хату, комору, загату, перешукалы вси куткы; не знайшли бильшъ ничего. Ни, неправду кажу: „огльондачъ быдла“ знайшовъ пидъ запичкомъ коробку, а въ коробци грудку смолы, шыло й трохи свынячои щетыны.

— Прызнайся!—каже начальныкъ до Мыкыты,—говоры намъ усимвъ, що закопавъ сеи ночи за жатою?

Мыкыта Сыренъский одразу пополотнivъ. Винъ глянувъ на жинку, на диты переляканымъ поглядомъ. Постановывъ соби ничего не оповидаты, але бренькитъ ланцюгивъ шандарськихъ наказувавъ инакше. Винъ нахылывся до Срулька и щось йому шепнувъ до вуха. Срулько зновъ нахылывся до начальныка, ставъ щось шептаты. Настала важна хвяля; кожный росцикавывся, кожный бувъ переконаный, що дило мае зъ страшнымъ очайдушникомъ.

— Ни, то неправда!—сказавъ війтъ посередъ загальнои тыши,—то не може буты! Винъ бреше!...

Сыренъский на ти слова зложывъ зъ пальцивъ хреста, поцилуувавъ и щыро запрысягнувъ.

— Щобъ мене,—каже,—той покаравъ, колы вамъ правды не говорю; я въ моимъ жытти ще николы не збрехавъ.

— Заразъ покажеться,—толкувавъ вйтъ,—треба видкопаты.

— Не робить того, пане начальныку!... не губить мене, панове радни! Я вже не могу по божимъ свити ходыты. Якъ вамъ кажу, що те, то те; повирьте моимъ словамъ, мой прысязи!

Ставъ Сруль такожъ трохы обставаты за Сыренъкымъ, за своимъ робитныкомъ; але бильшисть перемогла, ухвалыла, щобъ наочно переконатыся. Вси подалыся на мисто злочыну. Видкыдалы смиття, забралыся ажъ у-трохъ зъ рыскалямы *), копають землю що-разъ глыбше. Добулы паку, вытягнулы зъ ямы, разбылы верхни дошки... Правда Мыкты Сыренъкого, не збрехавъ! Йесть пивтора корчыка бульба, що Сыренъкый закопавъ у ночи, щобъ диты не знали й не вытяглы по одній такъ, якъ тамтого року, що тильки пустый копець лышывся. Думалы радныки доконче щось бильше знайты, та не вдалося. Высыпалы бульбу зъ пакы коло гною та дали дитямъ нагоду до великои втихи.

— Бульба! бульба!—скрыкнулы мали жеребци Сыренъкого. Сталы хapatы кожне соби то за пазуху, то въ подолокъ,—що сарана голодна прысила до того дробу.

Мыкты Сыренъкый, знаты, не мигъ зъ горя вдержаться на ногахъ, бо прысивъ на купяку гною. Не зважавъ на гуртъ свитлои комисіи, лышъ глядивъ, мовъ страдальный Іовъ, на свою жинку й молывъ іи поглядомъ, щобъ йому такъ не вычытувала хочъ пры дитяхъ.

— Ты бездушныку!—говорыла йому зъ плачемъ розжалена молодыця,—де въ тебе совистъ?... Не лучче було мене закопаты, щобъ я вже не мучылася, не дывылася на ихъ муку!...

Мыкты тыхомырывъ жинку, що такъ зле не думавъ; попечытели слухалы, часомъ прытакувалы.

— Жинко, опам'ятайся!—благавъ винъ.—Що ты говорышъ?... Не поры, не рижъ мене безъ ножа!... Я имъ такожъ отець и тоби чоловикъ... Я для васъ закопавъ... Прыгадай соби, скильки днівъ тои весны видробывъ Срулеви за корець дробу, скильки ты видробыла?...

*) Заступъ.

— Мамуню, мамуню, дывиться!... Вдавывся, вдавывся!—крычали диты, показуючи на найменьшого дволитнього громадянина, що вхопивъ сыру бульбу й нею задавыся.

Молодыця вхопыла дытыну на руки, вытягнула на сылу кусныкъ бульбы малому зъ рученяты, наставыла йому суху грудь, щобъ утыхомырыты. Дитвакъ очевидно знавъ, що тамъ, въ тій груди, не знайде для себе ніякои пожывы, та напирався на землю до сырои бульбы.

— Тыхо, малый крыклывый правыборче *), тыхо!—остеригавъ прысяжный.—Не рушъ бульбы, бо тоби въ голоднимъ черевци багнетомъ дирочку выверчу и ще въ ланцюги закую!...

Шандаръ усміхнувся, запалывъ папіроску, вынісся першый зъ начальныкомъ, а за нымы посунулы повагомъ радныки, проглынаючи въ души невдалу комисію. Лышывся тильки пры Мыкыти арендарь Сруль та дывывся, якъ мали диты Сыренъкого таскалы бараболю до хаты.

Мыкыта сидивъ все ще на гною, мовъ безъ жыття, Сруля арендаря передъ собою не бачывъ.

— Слухайте, Мыкыто!—заговорыў жыдъ.—Чому вы не хотыли панамъ законтрактуваты своеи нывки підъ верчення, чому? Я вамъ добре радывъ, а вы не хотыли. Нужда сього року така велика! Бідни мужыкы зрикаються своеи рилли; продають за що небудь, абы тильки хто хотивъ купуваты...

Мыкыта мовчавъ. Вінъ дывывся, якъ послидню бульбу диты неслы до хаты; дывывся на незаметане гробовыще.

— Який вы отець своимъ дитямъ?... Бульбу закопалы, челядь ваша зъ голоду гыне,—говорыў Сруль и положывъ свою руку на голову Сыренъкого.

Диты въ тій хвали закрычали весело въ хати; троє въбігло на дверь.

— Татуню, татуню! Васыльцо вже третю бульбу зхрупавъ...

Мыкыта потрясь головою, скынувъ зъ неи Срулькову руку и сказавъ:

— Знаешъ, Срульку, нехай буде вже такъ, якъ ты радышъ: я законтрактую...

*) Въ Австрії двостепенна система выборивъ до парламенту: людність—*правыборцы* выбирають *выборцівъ*, а ти вже дають голосъ за того, чы іншого посла.

— Але кому?—пытавъ жыдъ.—Теперь вашъ кусень уже за малый до контрактування. Паны нафтяри знайшли соби дешевыхъ контрактивныківъ,—ажъ просяться, щобъ купувати.

— Та я тоби, Срульку, продамъ, а ты вже соби якось порадышъ.

— Я такожъ не мудрый до такого гешефту. Я на тимъ не розуміюся добре, а грошей стильки не маю, щобъ самому до верчения забиратися.

— А що жъ бы ты давъ за мою нывку, пидъ четыри корци высиву?

— Чотыри корци высиву, то правда... На добрий рикъ якъ спрavите, то зберете те, що посiete; але сього року зъ hei не маете ничего... Я вамъ обицяю за кожну вежу, що займе стильки мисця, якъ ваше обiйстя, п'ятьдесятъ ренськихъ *); пры пидпysанню контракту дамъ ще п'ятьдесятку и висимъ процентъ доходу зъ кыпячки **).

Роспочався торгъ на-правду. Сыренъкий не мигъ зрозумити, якъ той „процентъ“ выглядаe; Сруль зновъ не мигъ вытолкувати, и стало на тимъ, що замисть висимъ процентъ обицяvъ жыдъ Сыренъкому пры пидпysанню контракту круглу сотку, а видъ кожної вежи п'ятьдесятку.

Дывна прыгода зъ закопаною бульбою дала іншый оборотъ жытту Сыренъкого. Ще того самого дня, замисть ити на роботу, пойхавъ Мыкыта зъ Срулькомъ до нотаря контрактувати свою нывку, свою батькivщynu, що нею такъ дорожывъ и майже килька лить опирався спокуси, тiй грошевiй мамонi.

— Сотка кругла заразъ, п'ятьдесятка пизнейше видъ кожної вежи, на двадцять п'ять лить; а потимъ усе Сыренъкого Мыкыты: и ґрунтъ, и всi машины, будынky, колы Сруль въ мисця всього не забере.—Такъ було написано въ тимъ контракти но-таревимъ и такъ перечитали Сыренъкому пры свидкахъ.

Мыкыта згодывся радо на ти умовы, взявъ за перо,—зна-чыло—пидпysався, й диставъ за те круглу сотку.

Зъ такою сумою грошей ще Мыкыта николы не носився; треба було щось зробити. Не выдавъ винъ грошей справди на горилку, бо до hei зроду не мавъ потягу, лышъ купывъ килька корцівъ бульбы, купывъ капусты для челядки, и коровыця й

*) Ренський чы гульденъ на наши гроши коло 80 копiйокъ.

**) Кыпячка—недистилььованана нафта.

поросятко видозвался коло хаты,—а все зъ тои сотки. Розстар-
рався на одежду для дитей, на выбыванку для видданыци найстар-
шои,—сотка пишла не на дурныцю. Въ хати Сыренъкого воца-
рывся рай земный; не такъ зле зъ контрактуваннямъ сталося,
якъ Сыренъкый соби выображенъ.

— Щобъ тильки сталы вертилы, то буде зновъ по п'ятьдесятци
видъ кожной вежи,—думавъ Мыкыта.—А якъ буде десять вежъ
на моїй нывци, то буду маты десять п'ятьдесятокъ. То буде
страхъ багато грошей; навить не знаты, скильки було бъ то на
ренськи?... То мабуть сума неперечыслена!

Мынувъ рикъ; на нывци Сыренъкого не вертилы. Мынувъ
другій рикъ—такъ само. Нихто не допытувався, а Срулько тежъ
не любывъ про те згадуваты. Выдно, що й йому не пощастило
тымъ разомъ. Сыренъкому байдуже: Богъ давъ, якось запомигся
соткою; выдно, взявъ іи въ щаслыву годыну. И вивсыкъ, що по-
сіявъ, зародывъ, и бульба своя, и робота пры хати кожному ве-
деться.—Щобъ уже й не вертилы, щобъ можна Срулькови виддаты
сотку, то було бъ найлипше,—розважавъ часто Сыренъкый и
ставъ зъ арендаремъ на-правду заходыты въ торгъ, щобъ видсту-
пывъ видъ контракту, якъ свои гроши дистане.

* * *

Помырвся Борухъ зъ своимъ заклятымъ ворогомъ, на-
правду помырвся; обицявъ доставляты арендареви дешевои солы
и въ спилци зъ нымъ спродуваты.

Тишиться Сруль барышемъ несогиршымъ, а все думае надъ
тымъ—чого Борухъ видъ його хоче? що зневолыло його до такого
помырення? яки його задни думки?

Борухъ все тыхый, боязкий, носить ночамы мишкы зъ де-
шевою силлю, перекрадаеться, якъ давнійше, манивцями; лышъ
черезъ перелазъ Мыкыты Сыренъкого лизе теперъ смило и зъ
стороживъничныхъ сміється. Часомъ стане на нывци Сыренъ-
кого, знайде въ борозни калюжку й бере зверху на пальцу оти
масни смугы, прыглядается до ихъ уважно. Винъ знае, щобъ ти
смугы значать; знае лучче видъ Срулька. Двадцять літъ черпае
сыровыцю по закопахъ нафтяныхъ, то мае досвидъ велькый.

Зрадывся разъ Борухъ зъ заднимы гадкамы. Ставъ купу-
ваты нibly жартомъ видъ Срулька право контрактове на ныву
Сыренъкого, дае йому два сотки и щось тамъ дешевои солы.

— Дай тысячу и висимъ процентъ чистого доходу,—каже Сруль по довгимъ торзи.

— Добре,—прызнае Борухъ.

— И до трохъ мисяцівъ вертиты...

— Добре!...

Зробылы новый контрактъ у нотаря.

Борухъ купывъ право контрактове видъ Срулька, давъ йому тысячу ренськихъ, висимъ процентъ чистого доходу и до трохъ мисяцівъ вертиты на нывци Сыренъкого.

Мынуло тры мисяци. Въ послиднимъ дни выславъ Борухъ на нывку Сыренъкого кильканадцять робитныківъ зъ довгымы свердлыкамы; каже имъ вертиты. Вывертилы хлопы въ однимъ, другимъ, въ третимъ місти вельку диру й сміються, хоча й не знаютъ, зъ чого... Выбигъ Срулько, нагнавъ мужыківъ, а до Боруха зъ пястукамы: лютый—страхъ!.. Обкладае товарыша егыпетськымы язвами, лае, ажъ йому пина зъ рота прыскае.

Борухъ выслушавъ спокійно ту лайку, заложывъ руки за поясъ та повидае:

— Ша-а-а, капцанъ цыгайнерь Сруль, ша-а-а!.. Ты заробывъ на гою за сотку десять, ще й мене хочешъ одурыты?.. То не на сели въ корчми гоя одурыты... я вже двадцать п'ять лить и въ день и въ ночи мучуся, а винъ хоче видъ мене десять сотокъ украсты контрактовно. Пожды, якъ мени скочеться, тоди буду вертиты.

Погандрычылыся жыды помижъ собою, розійшлися въ гниви. Мынуло тры лита. На нывци Сыренъкого панувавъ спокій; никто не ставывъ вежи, хочай на іншыхъ грунтахъ стоялы вже машины и всюды неслось кыпячкою, всюды по потичкахъ плыла ропа *), занечышувала воду и труила въ ній всяку жывотыну. Не одынъ зъ мужыківъ чухався въ потыльцу та бидкався—на що йому було контрактуваты на двадцать п'ять лить? А такъ запропастыўся на вики: поставлять одну вежу и черезъ оту вежу з'яздзять ціле поле, цілу синожатъ, и йды до Бога правуватыся!

Мыкыта вдоволеный, що вивсыкъ та бульбу зъ своеи нывки збирае; тилькы одно його не тишыть: вже Сруль не хоче браты соткы, щось крутыть; навить и за проценты слухаты не хоче.

*) Ропа—кыпячка.

Сруль дійсно вже теперъ и не думавъ про Сыренъкого. Йому ходывъ по голови Борухъ, що його такъ порядно одурывъ; той злодій окаянныи обицявъ до трьохъ мисяцівъ вертиты й такъ ладно йому завертивъ!

* *

Купывъ Борухъ право контрактове видъ Срулька, ходывъ дальше, розщибався, але не зъ дешевою силлю помижъ мужыківъ, лышъ изъ хытрою головою помижъ адвокативъ. Винъ знатъ, щоб купывъ; винъ знатъ добре, чого коштувала нывка Мыкты Сыренъкого! Колы обмиркувавъ дило на вси бокы, колы розвивався по адвокатахъ, на якыхъ умовахъ може найлучче спродасть свое право законтрактування, пишовъ теперъ до свого колышнього товарыша, а нынишнього миліонера Мошка Уншульда.

Мошко Уншуульдъ варывъ колысь силь зъ Борухомъ, пизнайши займавъ становыще капитана „кучыниривъ“ *) въ галыцькихъ калифорніяхъ; а теперъ бувъ властытелемъ килькохъ фабрикъ, дидычемъ кильканадцятьохъ силь, арендаторомъ пропинаціі въ трьохъ повітахъ,—особа для тысячичъ голодныхъ ротивъ по Бози на земли перша. У старости, въ суди, у „выдэяли“—жемчугъ знаменитосты, а пры выборахъ усякихъ майстеръ на все. Винъ все умивъ зробыты, щобъ выйшло на добре пану старости безъ багнетивъ и крыківъ; солевары помагалы йому, а найбильше Борухъ. Сей умивъ, або лучче сказаты, вынашовъ спосибъ, якъ можна красты карткы пры выборахъ на посла, и за те йшовъ теперъ смило до свого одновирця-покровителя.

Борухъ зажадавъ одъ Уншуульда Мошка за свое право контрактування п'ять тысячъ пры пидпysи контракту, шістъ сотокъ видъ кожной вежи й двадцять процентъ, а верчення за нафтою мае роспочатыся въ протягу одного мисяця.

— Я вже теперъ не верчу,—сказавъ Мошко Уншуульдъ Борухови.—Мени урядъ гирнчый заказавъ займатыся такымы диламы. Удайся зъ тымъ до дыректора банку або й до самого князя: вони видъ тебе куплять.

— Мошку, не дуры мене!—каже на те Борухъ повитовій повази,—я знаю, хтоб тутъ головою въ гешефти. Ты, якъ скочешъ,

*) Кучынирамы звуть жыдивъ-голодранцівъ, розбышакъ...

всімъ головы поскручуешъ; ты добрый капитанъ и помижъ гоіамы и страшный... Прыгадай соби нашу дружбу давню; я тоби такожъ пры выборахъ помигъ... Купы, не ошукаешся!

— Куплю... А що ты хотивъ бы, колы бъ спилка князя скотила видъ тебе пизнійше видкупты ти двадцять процентъ?

— Я не спродаю!

— Але жъ дурный Борухъ! Що тоби шкодыть податы цину твого проценту?

— То нехай буде двадцать тысячъ!

— Згода!...

Зробывъ Борухъ зъ Мошкомъ Уншульдомъ контрактъ. Диставъ Борухъ пры підпysи контракту п'ять тысячъ и запевнени на пизнійше шість сотокъ видъ кожной вежи й двадцать процентъ, або за той процентъ двадцать тысячъ готовкою. До такої цини підскочыла нывка Сыренъкого Мыкыты,—нывка на чотыри корци высиву!

* *

Ажъ теперъ зароілося на нывци Мыкыты: сталы звозыты казаны, штабы зализа, машины, руры; кожного дня людей бильше прыбувало. Сыренъкый Мыкыта стуманивъ, колы замитывъ, що такъ въ короткимъ часи його нывку скраялы, з'їздылы возамы, позакладалы рижнымъ зализомъ, тымчасовыми садыбами й кантынамы *) для робитныкивъ.

Выставылы одну вежу—диставъ Мыкыта п'ятьдесятку; выставылы другу вежу, диставъ и другу п'ятьдесятку, и на тимъ скинчылыся доходы первістнаго властытеля, бо бильше вже не треба було новыхъ вежъ ставыты. Бухнула кыпячка зъ однои и зъ другои ямы, бухнулы тысячи, міліоны! Радисть велька помижъ нафтярськымы спильныкамы. Заплатылы підпрыемци Борухови за його двадцать процентъ видразу двадцать тысячъ готовкою й повилы йому:

— Будь здоровъ, Боруху! Шкода намъ даваты двадцать процентъ зъ нашыхъ обохъ ямъ; волымо заплатыты тоби, якъ ты соби самъ въ контракти застеригъ. Буде зъ тебе й того гараздъ. Заробывъ на одній тысячи двадцать п'ять тысячъ,—шуруй **)!

*) Садыба—лыхенъка хатка; кантына — шынокъ.

**) Забирайся геть.

Мыкыта Сыренъкий диставъ ще за обыдви вежи вертнычи два п'ятьдесятъ, отъ же разомъ зъ першою соткою два сотки за свою батькivщыну й попрощався зъ нею на вики. Того року вже не було на чимъ вивсыка посіяты, а ни бараболи посадыты; мусивъ житы зъ той готивки, купуваты такъ само хлебъ, якъ други. Вертачи *) дорожнечу зробылы въ цилій околыци; для такихъ Мыкытивъ Сыренъкxъ стало життя неможливымъ.

Промынувъ Мыкыта ти два п'ятьдесятъ, найнявся на свой батькivщыни за робитника,—на батькivщыни, що другымъ давала щоденно кыпячки на тысячи. Помпувавъ воду до машины й мавъ нагоду прыглядатися, якъ паны князи прыйизджалы любоваться здобутыми скарбами.

Помпувавъ Мыкыта Сыренъкий воду и въ день и въ夜里, а все поглядавъ на нывку, чы не поставлять ще одну вежу та кынуть за Бога рады ще одну п'ятьдесятку. Але вже не диждався, знайшли його одного дня нежывого пры помпи; переселывся праведный, безгришный, „идъже нѣсть болѣзни, ни печали.“

— Егда мыръ прыобряще, тогда въ гробъ вселымся!—спивавъ одынъ зъ тыхъ, що неслы Мыкыту Сыренъкого до трупарни, а други глумылыся:—„За-пизно... за-пизно..“

Лышывъ Мыкыта Сыренъкий жинку й диты, лышывъ свою родыну голодну, голу добрымъ, мылосерднымъ людямъ на послугу. Ходять дитыська оброплени по свой колышній батькivщыни, та хто не хоче, поштуркуе ихъ и прозывае быдломъ. Одна тильки найстарша видданыця Сыренъкого запопала щастя, бо дисталася до молодого инженера на службу. Але вже довгo у його не буде, вже прызначена до Борухового зятя за мамку; четыри ренськи дистане на мисяць и пыва, скильки схоче, щобъ багато корму прыбувало...

*) Вертачъ—робитникъ коло свердла, що пымъ докопуються до нафты.